

Tarihî hafıza ve insanlık aleyhine suçlar

Prof. Dr. Hamlet İsaahanlı, Hazar Üniversitesi'nin kurucusu ve Mütevelli Heyeti Başkanı - 22.02.2012

Tek taraflı bakış, etnik ve dinî önyargılar tarihin tahrif edilmesine, siyasete alet edilmesine, tarihî mitlerin oluşmasına neden olmak suretiyle, başkalarının aşağılanmasına, başkalarına karşı sorumsuzluğa, milletler, dinler ve ülkeler arasında gerginliğin artmasına, nefrete, bazen savaşlara bile yol açabilir.

Tarih, toplumsal etki gücüne sahiptir. Tarihi, insan evladı yaratıyor ve yazıyor, sonra kendi mitlerinin etkisi altında kalıyor. Tarihî geleneğin yarattığı milli, etnik veya dinî ideolojiyi kontrol etmek çok zordur.

Her millet tarihte en geniş bölgeyi kontrol altında tuttuğu döneme dayanarak toprak iddialarında bulunuyor. Ermeni-Türk, Ermeni-Azerbaycan ilişkilerini düşmanlığa dönüştüren de onların tarihî hafızaları ve bu çerçevedeki toprak iddialarıdır. Milletler arasında çatışma rekabetten başlıyor. Biri diğerinin malına, toprağına, kültürüne, yönetimine göz dikiyor ve onu kıskanıyor. Her iki taraf kendisini haklı, karşı tarafı haksız, tehlikeli ve saldırgan olarak görüyor. Korku, hırs ve propaganda rakibi düşmana dönüştürüyor, düşmansa sadece olumsuz yanlara sahiptir. Düşman amansız ve barışmazdır, vahşidir. Düşmana nefret! Ona her türlü darbe manevâ haktır. Artık fertler değil, halkın tamamı düşman oluyor. Düşmana fikren saldırı başlıyor. Bu, gerçek savaşa hazır olma anlamına geliyor. Düşmanla açık ve gizli savaşlarda bilgi savaşını kazanmak için her yola başvuruluyor, radyo, televizyon, filmler, gazete ve dergi, internet kullanılıyor.

Azerbaycan topraklarını işgal eden Ermenistan ve Dağlık Karabağ bölgesi Ermenileri, her şeyin günahını Azerbaycan'da görüyor: "Azerbaycanlılar Türklendir, onlar bu topraklara göç etmiş ve Ermeni topraklarını işgal etmişler, onların sayıları artacak, Ermenileri asimile edecekler, Dağlık Karabağ giderek Azerbaycanlaşacak. Azerbaycan düşman ülkedir. Düşmana düşman gibi muamele etmek gerekir. Biz neden ve ne kadar kendimizi savunmalıyız? Onların saldırısına son vermek gerekir. Saldırıda bulunmak gerekir. Onların topraklarını almamız. Aslında biz işgal etmiyoruz. Tarih şimdi onlara ait olan toprakların çoğunun bize ait olduğunu söylüyor. Biz, sadece, daha önce bizim olan toprakları geri alıyoruz. Diaspora da bizimlidir. Yani Amerika ve Fransa bizden yana, Rusya'nın da bize ihtiyacı var. Bu nedenle sürekli olarak ilerlemeliyiz!"

KİN VE NEFRETLE ANCAK AYRIŞMA OLUR

'Nefret, insanları birleştirebilir' görüşü bir paradokstur. Bu, toplumun hastalığa yakalandığını gösteriyor. Genellikle, insanları sevgi birleştirir, nefret ise ayırır. Komşuların, rakiplerin düşmana dönüştüğü bir ortamda nefret grup içi dayanışmayı sağlar. Fakat nefret aynı zamanda iki (veya daha fazla) halk arasında duvar da örüyor.

Rasyonalizm ve pozitivizm "ilim ve bilim arttıkça insanlığın önündeki engeller ortadan kalkacak ve sorunlar çözülecek" diyordu. Victor Hugo, Lev Tolstoy gibi yazarlar 20. yüzyılın mutluluk yüzyılı olacağını tahmin ediyordu. Darwin ve Marx her gelen neslin ve toplumun eskisinden daha mükemmel olacağını iddia ediyorlardı. Fakat "adaletsizlik ortadan kalkmıyor, insan doğasında gelişme yoktur" fikri de kendisine taraftar kazandırmıştı. Nietzsche, Freud, Spengler ve diğer filozof ve psikologların görüşleri irrasyonelitenin gücünden, artan gerginlikten haber veriyordu. 20.

yüzyılda iki dünya savaşı, katliam ve soykırımlar yaşandı. Tarihte çok sayıda toplu katliamlar yaşandı. Avrupalılar topraklara ve doğal kaynaklara sahip olmak için Amerika kıtasının milyonlarca (belki de on milyonlarca) yerlilerini katlettiler.

Birinci Dünya Savaşı'nda Balkanlar'da, Anadolu'da, Kafkasya'da, İran ve Ortadoğu'da siviller, Osmanlı Türkleri, Ermeniler, Rumlar, Kürtler, Azerbaycanlılar ve diğerleri toplu katliama maruz kaldılar. Balkanlar, Anadolu ve Kafkasya'daki katliamların gerçek suçluları, Osmanlı'yı parçalamak isteyen ve Osmanlı vatandaşlarını, özellikle Ermenileri silahlı isyana, saldırılara tahrik eden Rusya, İngiltere ve Fransa'ydı. Rus tarihçisi Tarle şöyle yazıyordu: "Jön Türkler, Yunan ve Ermenilerin (ayrıca Bulgar ve Sırların) Osmanlı'yı parçalamak, onun topraklarından koparak Yunanistan'a, Bulgaristan'a, Sırbistan'a ve gelecek 'Büyük Ermenistan'a birleşmek istediklerini zannediyorlardı ve bu fikirde yanılmıyorlardı." (Tarle'nin eserleri, 5. cilt). Kuşkusuz, Osmanlı yönetiminin olayların kontrolünü kaybetmesi de önemli bir etkendi.

Holokost, Yahudilerin (ve birçok diğer millet ve toplulukların) yok edilmesine ve bu yolla "Yahudi sorununun kökten çözümü"ne yönelik sistemli bir devlet politikasıydı. Bu politika, diğer toplu katliam ve soykırımlar gibi toprak veya kaynaklara sahip olmak amacı taşııyordu. Bu, bir ideolojıydı. Yahudiler, Almanlara karşı savaşmamış ya da isyan etmemişlerdi. Ama anti-semitizm güçlüydü, Almanlar "dünyayı yönetme planını gerçekleştirmek isteyen uluslararası Yahudi fikri"nin varlığına inanmışlardı. Adolf Hitler'in Grobe Luge (Büyük Yalan) propaganda tekniğine göre iyi bir büyük yalan uydurmak ve onu iyi süslemek gerekirdi. Düşman karakteri oluştur ve farklı görüşe yaşam şansı tanıma. Sıkça, çok fazla tekrarlarsan insanlar inanacak, bunun "büyük yalan" olmadığını düşünecekler.

HAFIZA SADECE CEZALANDIRMAK İÇİN DEĞİL

26 Şubat 1992 tarihinde Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ bölgesinde yerleşen Hocalı şehrinde insanlık dışı vahim bir facia yaşandı. Çocuk ve kadınlar dâhil siviller Ermenistan askerî güçleri ve onların yönetiminde bulunan Rusya askerî birliği tarafından barbarca katledildi. Bu soykırım nefretin zaferi idi. Hocalı katliamını yapanlar Ermenistan mahkemesi tarafından yargılandı mı? Maalesef, Ermenistan'ın şimdiki Devlet Başkanı Serj Sarkisyan, çok rahatça, "Azerbaycanlılar ilk başta bizi ciddiye almıyor, bizim sanki şaka yaptığımızı, sivillere dokunmayacağımızı düşünüyorlardı. Biz ise sivilleri vurmama stereotipini kırmayı başardık." (Thomas de Waal. Black Garden: Armenia and Azerbaijan Through Peace and War-2004) diyebiliyor. Yani Hocalı soykırımını yapanlar, Azerbaycan halkını korkutmak, Dağlık Karabağ ve çevresindeki yerleşim birimlerinde Azerbaycanlılara karşı etnik temizleme politikası uygulamak ve Azerbaycanlılardan kisas almak için bu katliamı yaptıklarını açıkladılar.

Hafızanın tek işlevi büyük katliam yapanların lanetlenmesini sağlamak değildir. Hafızanın işlevlerinden biri de insanların özelliklerine göre takip edilmesi, fiziksel ve manevi açıdan yok edilmesi tehlikesi konusunda uyarıda bulunmak, devletleri, halkları ve insanları söz konusu tehlikeyle mücadelede birleştirmektir. Kimliğine bakılmaksızın sivillerine yönelik saldırı, toplu katliam, soykırım yapılan bir devletin bunu araştırması ve suçluların cezalandırılması için elinden geleni yapması gerekmektedir. Yakın tarihte yaşanmış, tanıkları ve mağdurları bulunan facialar için devlet yetkilileri üzüntülerini dile getirmeli, facianın ideologları ve onu gerçekleştirenler şiddetle kınanmalı, katliamın sorumluları cezalandırılmalıdır. Kanaatimce bu, halkın, devletin medeni adlandırılması için gerekli olan şartlardan biridir. Aksi takdirde facianın sorumlularının Birleşmiş Milletler ve diğer ilgili uluslararası ceza mahkemeleri tarafından yargılanması gerekir. Bu bağlamda Holokost'un Nürnberg mahkemesi, ayrıca Japonya, Ruanda ve eski Yugoslavya'daki suçlara ilişkin

kurulan mahkemeler örnek gösterilebilir. Artık geleceği düşünmek, nefreti yok etmek, barışı sağlamak hakkında düşünmemiz gerekir. Eğer düşman sıfatını yeniden rakip sıfatına dönüştürebilsek, savaş isteğini azaltarak huzur içinde yaşamak için çalışmak mümkün olabilir. Bu çok zor, ama imkânsız değil...